

Nr 451

Av herr Fälldin m. fl., *angående meritvärdet av militär utbildning.*

De senaste årens diskussioner kring försvaret har i hög grad präglats av den militärtekniska utvecklingens väsentligt ökade krav på materiell förstärkning samt ekonomisk långtidsplanering inom krigsmakten. Fjolårets försvarsbeslut syftade också främst till att inom en rimlig kostnadsram ge krigsorganisationen tidsenlig materiell styrka.

Krigsförbandens effektivitet beror dock icke enbart på tekniska och materiella resurser. Den mänskliga faktorn framstår alltjämt som avgörande och får icke undanskymmas av det intresse de militärtekniska problemen tilldragit sig. Särskilt viktigt synes vara att befälspersonalen, som skall leda våra fältförband och bära ansvaret för våra soldaters skydd och framgång, är av hög kvalitet och besitter god utbildning. Från militär sida har till och med på sistone allt oftare framhållits, att man på grund av taktiska och tekniska utvecklingsförhållanden numera jämfört med tiden före andra världskriget måste ställa större krav på de lägre chefernas förmåga att självständigt organisera och leda sina förband. Det är en av den s. k. utspridda krigföringens konsekvenser. Ur nämnda synpunkt vill vi erinra om vissa frågor, som tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet och då föranledde en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t. Det gäller de militärt befälsutbildades — det må nu vara värnpliktiga eller reservanställda — möjlighet att tillgodoräkna sig den militära befälsutbildningen som merit också i civila sammanhang, dels vid tjänstetillsättning och befordran samt tjänsteårsberäkning, dels vid intagningen av elever vid spärrade fakulteter och högskolor. Ett särskilt utskott inom Reservofficersförbundet under ledning av docenten Gustaf Petrén har nyligen påvisat, att det för närvarande råder en otillfredsställande ordning då det gäller bestämmelser och praxis på detta område.

Då förslaget till ny värnpliktslag framlades 1941 framhöll dåvarande departementschefen, statsrådet Per Edvin Sköld, vikten av att värnpliktiga med förlängd tjänstgöringstid finge skälig kompensation för denna uppoffring. Året därpå tillkallade Kungl. Maj:t särskilda utredningsmän för att undersöka möjligheterna att icke endast ekonomiskt kompensera de befälsutbildade för deras jämförelsevis stora tidsförlust utan även ge dem kompensation i andra hänseenden. Statsrådet Sköld framhöll bl. a. att man utan sådana åtgärder i utjämnande syfte löpte »risk för att värnpliktiga med den kortare utbildningstiden kunna i sin civila samhällsgärning få ett obehörigt försprång framför dem, som bringa rikets försvar större offer». Det

vore otillfredsställande, att »de som prövats vara framför sina kamrater lämpliga för kvalificerad tjänstgöring inom försvarsväsendet härigenom få ett försämrat utgångsläge i sin civila verksamhet».

Utredningsmännen framlade 1943 ett betänkande med förslag rörande meritberäkning m. m. för befälsutbildade värnpliktiga (SOU 1943: 47), och året därpå tillkom två provisoriska författningar i ämnet. I betänkandet underströks, att utredningen avsåg ett förut föga reglerat område och att det därför icke var möjligt att med ens få en i allo slutgiltig lösning. Man fick alltså, sades det, räkna med att ändringar kunde bli aktuella efter några års erfarenheter. »Myndigheterna böra därför», framhöll man, »noga följa reglernas tillämpning, och när så finnes påkallat böra de upptaga frågor om erforderliga ändringar. Från de olika personalorganisationerna torde även kunna påräknas initiativ härutinnan.»

Den viktigare provisoriska kungörelsen från 1944 (SF nr 407/1944), som avsågs ge de militärt befälsutbildade vissa begränsade förmåner i meritberäkningshänseende, har nu i praktiken visat sig äga synnerligen ringa betydelse. Bestämmelserna är oklara och genomgående så formulerade att de icke kan anses tvingande. För närvarande torde kungörelsen — av åtskilliga vittnesbörd att döma — vara relativt okänd på de flesta håll inom statsförvaltningen. Att den under sådana omständigheter saknar inflytande på normerna inom den kommunala förvaltningen och det enskilda näringslivet är ganska klart.

Saken togs för en del år sedan upp i riksdagen och föranledde ifrågavarande utskott att understryka, att »synnerlig vikt bör fästas vid att till befälsutbildning uttas eliten av manlig ungdom». — »Det måste därför», framhöll man, »anses rimligt och riktigt att man såvitt möjligt söker neutralisera eller mildra följderna av den försening i fråga om utbildning eller tjänsteårs intjänande som drabbar de befälsutbildade.» Riksdagen begärde år 1952 utredning i ämnet. Kungl. Maj:t uppdrog 1954 åt den s. k. värnpliktsavlöningskommittén att jämväl ta hand om denna fråga, som emellertid kommittén på grund av andra arbetsuppgifter — såsom de i och för sig viktiga frågorna om avlöning, premier och sjukvård till värnpliktiga i allmänhet — ännu icke varit i tillfälle att behandla.

Väl så viktig som meritberäkning i såväl statlig som kommunal och enskild tjänst är för många befälsutbildade den poängvärdering militärtjänsten erhåller vid inträde till civila högskolor, där intagningen är begränsad. Intagningsbestämmelserna vid de spärrade fakulteterna och högskolorna har visat sig vara oenhetliga och instabila. På sistone har utvecklingen till och med gått i den riktningen att militärtjänstens meritvärde minskat eller helt bortfallit, trots att de befälsutbildade jämfört med sina jämnåriga, som haft kortare militärtjänstgöring, får minskade möjligheter till såväl betygskomplettering som praktikanttjänstgöring, till vilka nackdelar den allmänna tidsförlusten även får läggas. Det kan också numera anses obilligt, att den militära befälsutbildningen icke tillmättes värde med hänsyn till den träning i arbetsledning m. m. som den nu för tiden otvivelaktigt ger.

Man kan svårligen komma förbi, att de befälsutbildades önskemål om en bättre tingens ordning på dessa områden är rimliga rättvisekrav, som i framtiden måste bli bättre tillgodosedda, främst genom fasta och mera entydiga bestämmelser och riktlinjer, om krigsorganisationens befälsrekrytering skall bli såväl kvantitativt som kvalitativt tillfredsställande på frivillighetens grund. Krigsförbandens befäl bör utgöras av eliten av vår manliga ungdom, och frågorna är därför av stor vikt, icke minst mot bakgrund av den kraftiga skärpningen av konkurrensen för ungdomarna på arbetsmarknaden, där kraven på utbildning och praktik blivit alltmer framträdande. En positiv lösning av meritberäkningsfrågorna har stor betydelse för krigsmaktens effektivitet utan att innebära någon som helst ökning av försvarsutgifterna.

Frågan om beräkningen av meritvärdet är av stor betydelse för befälsrekryteringen och måste enligt vår mening beaktas i samband med att problemen kring denna prövas. Det synes oss därför önskvärt, att den särskilda befälsutredning, som tillsattes 1954, jämväl prövar frågan om meritberäkningen, oavsett att värnpliktsavlöningskommittén har i uppdrag att upptaga frågan till behandling. Det synes oss också sannolikt, att resultat bör kunna påräknas snabbare från befälsutredningen, som enligt riksdagsberättelsen kan beräknas vara färdig med sitt uppdrag inom snar framtid, medan värnpliktsavlöningsutredningen däremot torde behöva ytterligare åtskillig tid för uppdragets fullföljande.

Med anledning av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning av frågan om beräkningen av det meritvärde, som i det civila livet bör tillmätas militär utbildning av pågående befälsutredning.

Stockholm den 27 januari 1959

Thorbjörn Fälldin

Fridolf Jansson

Hans Wachtmeister

i Benestad

Fredrik-Adolf Hamilton

Sven Ekström

i Iggesund